

Lokalna Agenda 21 u Hrvatskoj

- Izazovi održivog razvoja u lokalnim zajednicama -

REGIONALNI CENTAR ZAŠTITE OKOLIŠA
za Srednju i Istočnu Europu
Ured u Hrvatskoj

Tisak ove publikacije financiralo je Ministarstvo zaštite okoliša i ruralnog razvitka Velike Britanije (DEFRA) kroz Fond Okoliš za Europu (Environment for Europe Fund), u okviru projekta "Naša zajednica, naša budućnost: promicanje održivog razvoja u lokalnim zajednicama u Hrvatskoj"

Autori: Željka Medven, Helena Hećimović

Prijevod i lektura: Anda Bukvić, Irena Brnada

Izdavač:

Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu
Ured u Hrvatskoj, Đorđićeva 8a, 10000 Zagreb, Hrvatska
Tel: +385 (0)1 4810-774, 4873-622; Tel./faks: +385 (0)1 4810 844
E-mail: rec@rec-croatia.hr; URL: www.rec-croatia.hr

Grafička obrada: Igor Jeremić

Tisak: Kratis

Naklada: 800

ISBN: 953-7418-00-6

Cjelokupni sadržaj ove publikacije je vlasništvo

© Regionalnog centra zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu 2006.

Niti jedan dio ove publikacije nije dopušteno prodavati u bilo kojem obliku ili umnažati radi prodaje bez prethodnog pisanog dopuštenja vlasnika prava.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 504.03:330.341>(497.5)
330.341:504.03>(497.5)

MEDVEN, Željka

Lokalna Agenda 21 u Hrvatskoj : izazovi održivog razvoja u lokalnim zajednicama = Local Agenda 21 in Croatia : challenges for sustainable development in local communities / Željka Medven, Helena Hećimović ; <prijevod Anda Bukvić, Irena Brnada>. - Zagreb : Regionalni centar zaštite okoliša za Srednju i Istočnu Europu, Ured u Hrvatskoj, 2006.

Tekst usporedo na hrv. i engl. jeziku.

ISBN 953-7418-00-6

1. Hećimović, Helena
I. Održivi razvoj -- Koprivnica --
Strategija razvoja II. Zaštita okoliša --
Europa -- Međunarodne konvencije III.
Održivi razvoj -- Lokalna samouprava --
Međunarodne konvencije

300725022

Sadržaj

Održivi razvoj u lokalnim zajednicama

- Uvod
- Održivi razvoj
- Agenda 21
- Povelja iz Aalborga
- O projektu

Grad Koprivnica

- Što nas je dovelo do Lokalne Agende 21?
- Lokalna Agenda 21KC - prvi koraci
- Naš grad sada i u budućnosti - što cijenimo, čemu težimo?
- Kako nastaje LA21KC?
- Koje su naše "slabe" točke?
- Kako dalje?

Uvod

Povećana zabrinutost za globalne posljedice onečišćenja, zloupotreba prirodnih resursa i siromaštvo potiču na razmišljanje o rješenjima tih problema. Trenutačni razvojni pravci u svijetu ugrožavaju osnovne sustave o kojima svi mi ovisimo. Pogledajmo neke od ljudskih aktivnosti, i njihove posljedice za okoliš.

Postoje znanstveno utemeljeni podaci za posljedice ljudskih aktivnosti na klimatske promjene. U dvadesetom stoljeću posljedice klimatskih promjena bile su porast temperature za oko 0,6°C, a razine mora za 10-20 cm. U ovom stoljeću, predviđa se porast temperature do 6°C, a mora do 88 cm.

Klimatske promjene

Izgaranjem fosilnih goriva (ugljen, nafta, prirodni plin) u zrak odlazi plinoviti ugljični dioksid - CO₂, u količini puno većoj nego što ga biljke i oceani, najveći prirodni „gutači“ CO₂ mogu ukloniti. Ovo uzrokuje „učinak staklenika“, tj. podebljava sloj CO₂ koji okružuje Zemlju uzrokujući tako globalno zatopljenje i klimatske promjene. Osim toga, zbog milijardi tona

Učestale poplave su jedna od posljedica klimatskih promjena (foto: arhiv REC-a)

CO₂ ispuštenih u atmosferu nastaju kisele kiše, a more, inače blago lužnato, postaje sve kiseliše. Osim industrije, najveći su onečišćivači „stakleničkim plinovima“ promet i energetski sektor. Ekološke katastrofe zbog globalnog su zatopljenja svakodnevnica: otapanje ledenjaka i porast razine mora, poplave, požari, ljudske žrtve, gubitak staništa za biljke i životinje.

Proizvodnja umjetnih gnojiva i pesticida u posljednjih je 50 godina narasla desetak puta.

Poljoprivreda

Današnja industrijska poljoprivreda izrazito je ovisna o nafti (gorivo, umjetna gnojiva, zaštitna sredstva), a nafta nestaje. Uz to, takva monokulturna poljoprivreda sve je manje produktivna jer je podložnija štetnicima, iscrpljuje tlo, pogoduje eroziji, traži mnogo vode, što posljedično dovodi do zaslanjenja tla, osobito u primorskim krajevima, a i voda postaje sve teže dostupna. Povrh svega, izgradnjom naselja i infrastrukture svake godine gube se ogromne poljoprivredne površine, a hrana putuje s kontinenta na kontinent, u prosjeku tisućama kilometara, prije nego stigne na stol.

ložnija štetnicima, iscrpljuje tlo, pogoduje eroziji, traži mnogo vode, što posljedično dovodi do zaslanjenja tla, osobito u primorskim krajevima, a i voda postaje sve teže dostupna. Povrh svega, izgradnjom naselja i infrastrukture svake godine gube se ogromne poljoprivredne površine, a hrana putuje s kontinenta na kontinent, u prosjeku tisućama kilometara, prije nego stigne na stol.

Da bi se proizvela 1 tona pšenice potrebno je tisuću tona vode, od kojih žitarica iskoristi samo 45%.

U proizvodnji, pakiranju i dostavi kruha do potrošača troši se 2,5 puta više energije nego što je sam kruh sadrži.

Ekološka poljoprivreda koristi prirodni biljni i životinjski otpad za održavanje plodnosti tla, a izbjegava i smanjuje upotrebu kemikalija (foto: Nikola Wolf)

Automobilski otpad sadrži opasne tvari koje izravno ugrožavaju zdravlje ljudi i okoliša (foto: arhiv REC-a)

Otpad

Velike količine otpada jasan su znak svjetskog porasta potrošnje i činjenice da je naš odnos prema globalnom okolišu u krizi. Naše rasipno potrošačko društvo temelji se na krivim pretpostavkama da će nam neiscrpní resursi omogućiti beskrajnu proizvodnju, a odlagališta otpada, legalna ili ilegalna, riješiti neograničene količine smeća. Poslovično usvajamo NIMBY stav (Not-in-My-Backyard - Ne u mom dvorištu) i otpadom smatramo sve što više nema svoju prvobitnu svrhu, nije više „u modi“, ili ono što je u takvom stanju da trošak popravka premašuje trošak bacanja.

Prema podacima UN-a, 15% svjetskog stanovništva, odgovorno je za 56% globalne potrošnje. Kada bismo svi živjeli kao tih 15% stanovnika, trebale bi nam više od 2,5 planete za osiguranje potrošnje. Svaki mobilni telefon odgovoran je za nastajanje oko 75 kg otpada koji nastaju pri dobivanju sirovina iz Zemlje, njihovoj preradi u primarne materijale, distribuciji i pakiranju materijala i proizvoda, itd. Do 2005. trećina planete ili otprilike 2 milijarde ljudi posjedovalo je mobilni telefon, što zapravo znači 150 milijardi tona „skrivenog otpada“, ili 50 puta veću količinu otpada nego što se sada proizvodi u Europi i nekim dijelovima Srednje Azije.

Voda

Voda je neophodna za život i predstavlja jedan od glavnih resursa 21. stoljeća. Razlog tome je porast broja ljudi na Zemlji, ali i povećane potrebe za vodom, koji su posljedica porasta životnog standarda, promjene životnih navika i povećanja industrijske i poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivredna proizvodnja u velikoj mjeri onečišćuje površinske i podzemne vode:

Manje od 3% ukupnih svjetskih zaliha vode je pitka (slatka) voda. Polarni led i nedostupne podzemne vode čine više od 50% od tog malog postotka. Oko trećine svjetskog stanovništva živi u zemljama s umjerenim do velikim nedostatkom pitke vode. Sa sadašnjim trendom potrošnje vode, ovaj postotak će se do 2025.g. popeti i do dvije trećine stanovništva.

opterećuje vode nitratima, a tu su i brojni spojevi iz skupine pesticida. Voda onečišćena industrijskim procesima ispušta se, najčešće bez ikakvog sustava pročišćavanja, u kanalizaciju, prirodne vodotoke, jezera i mora.

Dakle, mi iskorištavamo prirodne resurse brže nego što ih Zemlja može obnoviti, a isto tako proizvodimo otpad brže nego što ga Zemlja može razgraditi. Osiromašujemo Zemljin kapital trošeći više od „prihoda“.

Naš je današnji način života, pogotovo u zapadnom svijetu, NEODRŽIV!

Voda je nezamjenjivi izvor života za sve stanovnike Zemlje (foto: Radojka Kuhar)

Održivi razvoj

Jedna od standardnih definicija održivog razvoja jest da je to:

„razvoj koji zadovoljava potrebe današnjice, ne ugrožavajući mogućnost budućih naraštaja da zadovolje svoje potrebe“.

(Svjetska komisija za okoliš i razvoj, dokument „Naša zajednička budućnost“, poznat kao izvještaj gđe. Brundtland)

Ilustracija 1: Ključne sastavnice održivog razvoja

Dakle, misao vodilja mora nam biti ta, da će naša sadašnjost u budućnosti postati neizbježno prošlost budućih naraštaja, i da se o njihovim mogućnostima u toj budućnosti odlučuje već danas.

Ovo zapravo znači da već danas trebamo naći načina da poboljšamo kakvoću života za sve, istovremeno živeći sukladno prihvatnom kapacitetu Zemlje. Prihvatni kapacitet, odnosno fizička izdržljivost okoliša, znači da postoje granice u iskorištavanju resursa Zemlje (fosilna goriva, voda, rijetki metali itd.), a isto tako u njenoj sposobnosti da razgradi proizvode ljudskih djelatnosti (npr. komunalni otpad, otpadne vode, otpadni plinovi). Dakle, zamisao o održivom razvoju nastoji standarde ljudskog života temeljiti na mogućnostima prirodnog okoliša bez iscrpljivanja resursa. Nadalje, održivost gospodarstva i održivost okoliša moraju ići ruku pod ruku, jer neprekidni gospodarski rast je neodrživ i nije jedina mjera zdravlja gospodarstva. Također, društvena pravda, jednakost i kulturna potpora sastavni su dio održivosti. Održivi razvoj zahtijeva korištenje ljudskih darovitosti i sredstava, na način da pruža podršku životu i snazi lokalne zajednice. U suštini, održivi razvoj znači da trebamo mudro raspolagati prirodnim, gospodarskim i ljudskim resursima.

Ukoliko održivi razvoj shvatimo ozbiljno, rezultat toga bit će drastični zahtjevi za promjenama u gotovo svim vidovima života. Ne samo da se moraju promijeniti naše potrošačke navike, što je samo po sebi već dovoljno teško, već mora doći do promjene svijesti u gospodarstvu, politici i društvu.

Održivi razvoj zahtijeva od svakog pojedinca dovoljno odgovornosti da prepozna što bi se sve moglo izvesti i ostvariti u cilju održivosti, i postaje utemeljen u trenutku u kojem pojedinac prepozna da su njegovi interesi neodvojivo povezani s interesima zajednice.

Agenda 21

Nakon Konferencije o okolišu i razvoju održane u Rio de Janeiru u ljeto 1992. godine, pojam „održivi razvoj“ postao je vodeći pojam u zaštiti okoliša.

Predstavnici 179 vlada složili su se tada da ne možemo imati zdravo društvo i gospodarstvo u svijetu s toliko siromaštva i degradacije okoliša i, kako bi podržali put u budućnost kroz „održivi razvoj“, inicirali su proces zvan Agenda 21 - Plan djelovanja za 21. stoljeće.

Agenda 21 predstavlja predložak za djelovanje u 40 različitih područja (zaštita tla, šuma, voda, zraka, održiva poljoprivreda i ruralni razvoj, očuvanje biološke raznolikosti, zbrinjavanje otpada itd.) te navodi 9 ključnih društvenih skupina: žene, djeca i mladi, autohtono stanovništvo, udruge, lokalne vlasti, radništvo i sindikati, poslovni svijet i industrija, znanstvenici i poljoprivrednici, čije je djelovanje od ključnog značenja za održivi razvoj Zemlje. Zajedno s Agendom 21 na put je krenuo poziv lokalnim upravama (gradovima i općinama) da zajedno sa svojim stanovnicima potaknu raspravu o održivom razvoju i naprave pojedinačne planove djelovanja na tom putu.

Poglavlje 28. Agende 21 bavi se ulogom lokalnih zajednica:

“...Budući da toliki mnogi problemi i rješenja na koje se usmjerava pažnja u Agendi 21 imaju korijene u lokalnim aktivnostima, sudjelovanje i suradnja lokalnih uprava bit će odlučujući čimbenik u ispunjavanju njezinih ciljeva.

Lokalne uprave izgrađuju, vode i održavaju gospodarsku, društvenu i okolišnu infrastrukturu, nadgledaju procese planiranja, uvode lokalne mjere politike te kroz provedbu propisa iz područja zaštite okoliša pomažu u provođenju nacionalne i regionalne politike zaštite okoliša. Kao razina odlučivanja koja je najbliža ljudima, imaju bitnu ulogu u obrazovanju i mobiliziranju javnosti te uspostavljanju odnosa s javnošću u svhu poticanja održivog razvoja.

...Sve lokalne vlasti trebale bi uspostaviti dijalog sa svojim građanima, lokalnim organizacijama i privatnim poduzećima, te usvojiti vlastitu Lokalnu agendu 21. Putem konzultacija i postupne gradnje konsenzusa, lokalne bi vlasti učile od građana i lokalnih, građanskih, socijalnih, poslovnih i industrijskih organizacija, te tako prikupile informacije potrebne za formuliranje najboljih strategija. Konzultacijski bi proces pojačao svijest građana o problemima održivog razvoja.

Zašto baš poziv lokalnim upravama?

Pomislimo na osnove življenja. Voda. Promet. Energija. Upravljanje otpadom. Javno zdravstvo. Tlo. Hrana. Zrak. Prostorno planiranje. U nekoj točki - nakon svih međunarodnih sporazuma, domaćeg zakonodavstva, i državnih programa - upravljanje mnogima od ovih osnovnih resursa i usluga postaje odgovornošću lokalne uprave.

Ideja vodilja je dakle: održivi razvoj mora se prvenstveno događati tamo gdje ljudi žive, kupuju, školuju se, planiraju građevinsko zemljište, imaju svoja radna mjesta - dakle u gradovima i općinama - lokalnim zajednicama. Tako su i rođene vizije Lokalne Agende 21 (LA21).

Aalborške obveze

Obvezujemo se da ćemo...

- 1. Proces odlučivanja** ...osnažiti način donošenja naših odluka jačanjem demokratičnosti participativnog procesa.
- 2. Lokalno upravljanje procesom održivog razvoja** ...primjenjivati djelotvorne cikluse upravljanja, od formulacije preko implementacije do evaluacije.
- 3. Zajednička prirodna dobra** ...u potpunosti preuzeti odgovornost da štitimo i očuvamo prirodna dobra, te da svima osiguramo ravnopravan pristup tim dobrima.
- 4. Odgovorna potrošnja i odabir odgovornog načina života** ...usvojiti i pomagati mudro i učinkovito iskorištavanje resursa, te poticati održivu potrošnju i proizvodnju.
- 5. Planiranje i projektiranje** ...urbanom planiranju i projektiranju dati stratešku ulogu pri rješavanju ekoloških, društvenih, gospodarskih, zdravstvenih i kulturnih problema, a na dobrobit svijetu.
- 6. Veća pokretljivost, manji promet** ...Uočavamo međusobnu ovisnost prometa, zdravlja i okoliša te se obvezujemo da ćemo snažno podupirati održive oblike kretanja.
- 7. Lokalna akcija za zdravlje** ...štititi i promicati zdravlje te dobrobit naših građana.
- 8. Živo i održivo lokalno gospodarstvo** ...stvarati i održavati živo lokalno gospodarstvo koje će pružati zaposlenje bez štete po okoliš.
- 9. Društvena jednakost i pravda** ...svoje zajednice izgrađivati tako da jednako prihvaćaju sve ljude i daju im svu podršku potrebnu za provođenje kvalitetnog života.
- 10. Od lokalnog ka globalnom** ...preuzeti svoju globalnu odgovornost za mir, pravdu, ravnopravnost, održivi razvoj i zaštitu klime.

Aalborška povelja

Agendi 21 uspjelo je ono što bi se moglo poželjeti i za mnoge druge dokumente i inicijative. Umjesto da završi u arhivama, ova Agenda završila je u rukama mnogobrojnih organizacija, shvatili su je mnogi i počeli djelovati u skladu s njom.

Time što diljem svijeta lokalne uprave prihvaćaju izazov Agende 21, priznaju da je njihov rad daleko od savršenog. Od 1992. godine, tisuće lokalnih uprava u desecima zemalja svijeta pokrenule su kampanje za promociju i izradu LA21.

Glavne lokalne uprave diljem Europe, uključujući Vijeće europskih gradova i regija (Council for European Municipalities and Regions), Eurogradovi (Eurocities), Zdravi gradovi (Healthy Cities), Međunarodno vijeće lokalnih inicijativa za okoliš (ICLEI-International Council on Local Environmental Initiatives), udružili su se u osnivanju Europske kampanje za održive gradove i mjesta.

Povelju europskih gradova i mjesta o održivosti usvojili su sudionici Prve Europske konferencije o održivim gradovima i mjestima, održane 27. svibnja 1994. u Aalborgu, u Danskoj. Od tada, općine, gradovi, pa čak i regije koje se odluče na održivi razvoj, svojim potpisom Aalborške povelje javno pokazuju svoju spremnost da ustraju na tom putu.

U Europi, u izradi LA21 prednjače nordijske zemlje, Velika Britanija, Irska, Španjolska i Italija.

Deset godina nakon Aalborga, 11. lipnja 2004. tisuću sudionika četvrte Europske konferencije o održivim gradovima i mjestima, (Aalborg+10) usvojili su Aalborške obveze kao deklaraciju konferencije, a predstavnici 110 lokalnih uprava potpisali su dokument na završnom plenarnom zasjedanju.

O projektu

Glavni cilj projekta REC-ovog Ureda u Hrvatskoj „**Naša zajednica, naša budućnost: promicanje održivog razvoja u lokalnim zajednicama u Hrvatskoj**“, bio je poticanje procesa koji vode održivom razvoju u 21. stoljeću, prvenstveno kroz proces razumijevanja i izrade Lokalne Agende 21.

REC Hrvatska u ovom projektu bio je konzultacijski partner lokalnim upravama, koji podržava proces kroz edukativne seminare i radionice, te predstavlja metodologiju i praktične primjere LA21.

Kroz suradnju s REC-om, lokalna uprava tražila je odgovore na sljedeća pitanja:

- Zašto je održivi razvoj jedino razumno rješenje za buduće naraštaje u svijetu, u Hrvatskoj, ali i u našem Gradu?
- Kako upotrijebiti postojeće resurse prirode i društva (vodu, energiju, šume, ljudske potencijale) da bi se život u lokalnoj zajednici poboljšao?
- Zašto i kako to rade drugi?
- Hoćemo li čekati da nam drugi pruže rješenja ili ćemo ih sami tražiti?

Povećanjem svijesti o zaštiti okoliša i održivom razvoju te promicanjem procesa LA21 u lokalnoj upravi i civilnom društvu, kroz projekt smo nastojali potaći i ojaćati:

- dijalog lokalnih uprava s građanima, lokalnim organizacijama civilnog društva, i privatnim poslovnim sektorom kroz nove ili jaće, formalne i neformalne veze
- svijest javnosti i širenje informacija o problemima zaštite okoliša/održivog razvoja kroz interaktivne radionice, sastanke i edukacijske materijale
- procjenu i prilagodbu postojećih planova, programa i strateškog planiranja u lokalnoj upravi

Konzultacijski sastanci na kojima se ispitivala spremnost lokalnih uprava da prihvate ovakve procese održani su u Hrvatskoj Kostajnici, Samoboru, Velikoj Gorici, Koprivnici, Dubrovniku. Nadalje, održan je niz radionica, prvenstveno u Koprivnici i Hrvatskoj Kostajnici, zatim za predstavnike svih općina i aktivnih okolišnih udruga u Zagrebačkoj županiji, te predavanje za "zelene" aktiviste u dolini Neretve.

Koprivnica je grad koji je u tom procesu otišao najdalje. U cilju poboljšanja kakvoće života svih stanovnika i razvoja lokalne zajednice, uprava Grada Koprivnice usvojila je Odluku o izradi Lokalne Agende 21 (LA21), te oformila upravni odbor i radne skupine koje su počele izradu LA21 kroz sljedeće korake:

Aktivnim uključivanjem u donošenje planova zaštite okoliša, gospodarskog razvoja i socijalne skrbi građani preuzimaju dio odgovornosti za unaprjeđenje svog životnog okruženja i stvaraju, zajedno s Gradskom upravom, uvjete za zdraviji i kvalitetniji život.

Web site projekta: <http://www.rec-croatia.hr/projekti.php?id=60>

Što smo naučili kroz projekt:

Tko je nadležan?

Suprotno suštini procesa LA21, uvriježeno je mišljenje u Hrvatskoj da se problemi zaštite okoliša (koju mnogi poistovjećuju s održivim razvojem) trebaju rješavati prvenstveno na nacionalnoj razini, što je većinom posljedica nedostatka financijskih sredstava na lokalnoj razini i poznavanja mogućih rješenja.

Edukacija?

Osim rijetkih izuzetaka, lokalne uprave u Hrvatskoj, pogotovo manji gradovi i općine, još nisu dovoljno upoznati sa značenjem LA21 i koristima koje ona donosi lokalnoj zajednici; stoga je obrazovanje, pogotovo čelnih ljudi u lokalnim vlastima, nužno za podržavanje procesa održivog razvoja.

LA21 - Obvezni ili dobrovoljni dokument?

Sukladno Zakonu o zaštiti okoliša (NN 82/94 i 128/99), Grad Zagreb, Županije i pojedini gradovi razvijaju četverogodišnje Programe zaštite okoliša, te izrađuju Izvješća o zaštiti okoliša. Razvoj i provedba LA21, međutim, nije obvezna prema hrvatskim zakonima, te ju stoga lokalne uprave zanemaruju u korist obveznih dokumenata.

Ljudski resursi?

Nemaju sve općine i gradovi osobe zaposlene na poslovima zaštite okoliša, a one se obično smatraju najlogičnijim inicijatorima čitavog procesa. Ne postoji svijest o tome da u procesu izrade dokumenta poput LA21 trebaju sudjelovati **svi** odjeli lokalne uprave.

Kratkoročni ciljevi?

Lokalne uprave i njihovi predstavnici (načelnici općina i gradonačelnici) skloni su davati prednost kratkoročnim ciljevima i rješenjima, koja mogu biti čak i budući problemi u istom području. Često je to u skladu s njihovim četverogodišnjim mandatom, u tijeku kojega nastoje prikupiti „bodove“ u političkoj trci, ponekad i bez strateških planova i programa.

Partnerstva i uključivanje javnosti?

Unatoč brojnim izazovima, uključivanje građana u procese odlučivanja o zaštiti okoliša sve je veće. Možda najveće prepreke nalaze se u potrebi promjene svijesti građana („ja ne mogu ništa promijeniti“) i lokalne uprave („na suprotnim smo stranama, nema obostrane koristi“). Međutim, brojne lokalne uprave stvaraju i njeguju dobre partnerske odnose s civilnim i poslovnim sektorom, koji bi jednog dana mogli postati jezgra procesa održivog razvoja.

Grad Koprivnica - što nas je dovelo do Lokalne Agende 21?

Gradsko je poglavarstvo Grada Koprivnice već 2002. godine usvojilo Aalboršku obvezama povelju održivih gradova i njome se obvezalo razvoj grada planirati prema načelima održivog razvoja. Potpisivanjem povelje prihvaćena je i formalno uloga grada kao osnovne jedinice lokalne zajednice koja može djelovati sustavno i učinkovito na ostvarivanju ideje održivosti. Gradovi su osnovna središta ljudskog stvaralaštva, proizvodnje dobara i ideja, obrazovanja, kulture i znanosti te mjesta koja osiguravaju stanovništvu životne i radne uvjete. Istovremeno, oni su i najveći potrošači proizvoda i resursa, najveći zagađivači okoliša te najveća središta ljudskog bogatstva i bijede, slobode ali i neravnopravnosti. Uloga gradova stoga je nezaobilazna, te sve promjene načina života i ponašanja u odnosu prema prirodnim i ljudskim resursima moraju krenuti upravo iz gradova. Djelovanje gradskih uprava kao nositelja pomaka i promjena u odlučivanju i djelovanju stoga je nezaobilazni čimbenik održivog razvoja.

Djelovanje i rezultate gradske uprave Grada Koprivnice u postizanju zadanih ciljeva najlakše je prikazati prema Aalborškim obvezama održivih gradova prema kojima ona djeluje.

Najveća vrijednost Koprivnice su stanovnici koji vole svoj Grad (foto: Nikola Wolf)

PROCES ODLUČIVANJA

Grad Koprivnica sustavno radi na poboljšanju transparentnosti odlučivanja i neposrednog informiranja građana putem svih medija, s posebnim naglaskom na suvremene elektronske medije, osobito putem gradske web stranice. Aktualnom izvještavanju o svim događanjima, odlukama, dokumentima i fazama provođenja gradskih projekata, nedavno su dodani i izravni radijski prijenosi sjednica Gradskog poglavarstva i Gradskog vijeća. Gradska je internetska stranica uvijek jedna od najuspješnijih u državi te je kao takva nagrađena priznanjem Vidi Top Ten 2004. Grad ostvaruje visok stupanj suradnje i partnerstva s organizacijama civilnog društva, za što je također nagrađen priznanjem Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva. Odličan primjer sudjelovanja u odlučivanju je i gradska Strategija jedinstvene politike za osobe s invaliditetom koju definiraju i provode predstavnici gradske vlasti, predstavnici udruga, gospodarstva i medija. Sljedeći logičan korak jest sustavno praćenje rezultata svake navedene suradnje, te ponovno preispitivanje mogućnosti za kvalitetne promjene što ih definira započeta Lokalna Agenda 21.

LOKALNO UPRAVLJANJE PROCESOM ODRŽIVOG RAZVOJA

Ostvarenje ove obveze prvenstvena je uloga Lokalne Agende 21. Iako je učinkovitost gradske uprave bila ocijenjena vrlo visokim ocjenama u pilot projektu ocjenjivanja vodstva i strategije upravljanja u lokalnoj samoupravi, koji je provodilo Vijeće Europe i Savez gradova i općina Republike Hrvatske, neophodno je daljnje poboljšanje prakse kako svakodnevno djelovanja, na primjer u postupcima javne nabave roba i usluga, koja se treba zasnivati na održivosti, tako i kod donošenja osnovnih razvojnih dokumenata, na primjer godišnjeg gradskog proračuna.

ZAJEDNIČKA PRIRODNA DOBRA

Obveza je gradova štititi, čuvati i osiguravati jednak pristup zajedničkim prirodnim dobrima; promocija i očuvanje biološke raznolikosti, te briga o prirodnoj baštini i zelenim površinama.

U ispunjavanju ove obveze Grad Koprivnica ušao je u postupak izgradnje pročištača otpadnih voda čija vrijednost iznosi 76 milijuna kuna. Time će se riješiti dugogodišnji problem zagađenosti kanala Bistra i jedan od najvećih problema onečišćenja rijeke Drave na njenom cjelokupnom toku.

Podaci o dostupnosti osnovnih resursa svima impresivni su: vodoopskrba na području grada obuhvaća 93% domaćinstava, opskrba plinom 83% domaćinstava, a kanalizacija i odvodnja 76% domaćinstava

Zaštiti okoliša pridonose i prve četiri gradske strategije održivog prometa izrađene 2002. godine u sklopu projekta Europski tjedan kretanja: sustavno otklanjanje arhitektonskih barijera, sustavno širenje zelenih površina, sustavna izgradnja mreže biciklističkih staza, te projekt Gradski bicikl. Na području grada zaštićeno je 28 hektara javnih površina s 15 drvoreda. Park u centru grada i memorijalna šuma Danica predloženi su za zaštitu, a izrađen

je projekt zaštite i revitalizacije gradskih bedema i bivše oružane.

Gospodarski subjekti također doprinose zaštiti vode, od kojih neki za to imaju i međunarodne certifikate, poput tvornica Carlsberg, Hartmann i Podravka (ISO 9001 i ISO 14001).

ODGOVORNA POTROŠNJA I ODABIR ODGOVORNOG NAČINA ŽIVOTA

Obveza je gradova prihvatiti i omogućiti štedljivo i djelotvorno trošenje resursa i poticati održivu potrošnju i proizvodnju. Gospodarenje otpadom jedan je od osnovnih problema u ostvarenju ove Aalborške obveze. Gospodarenju otpadom pridonosi intenzivno selekcioniranje prikupljanja otpada. Na 40 lokacija nalaze se tzv. „zeleni otoci“ u kojima je samo tijekom 2004. prikupljeno 62750 kg papira, 479 m³ plastične PET ambalaže, 200 kg metalne ambalaže i 40 kg baterija.

Selekcioniranju pridonose i edukacijski projekti škola, vrtića, udruga i ustanova, program Eko-škole, dok „zeleni otoci“ u prigradskim naseljima pridonose smanjenju broja i veličine divljih odlagališta i troškova njihove sanacije. Grad je čist, nema otpadaka ni smeća na ulicama, što doprinosi pozitivnoj slici grada samog i osjećaju građana.

Upravo započeti program sanacije odlagališta otpada Piškornica jedan je od najvećih gradskih projekata vrijedan 60 milijuna kuna i bit će dovršen 2009. godine.

Unazad pet godina uvodi se štedljiva rasvjeta - unatoč znatno povećanom broju rasvjetnih mjesta i više od petnaest novih kilometara rasvjete, cijena struje ostala je ista, što svjedoči

Razvrstavanje na tzv. "zelenim otocima" pridonosi smanjenju količine i problema otpada (foto: Nikola Wolf)

o tome, da je moguće na jednostavan način postići trenutni učinak pri štednji resursa! Koriste se svjetiljke, ekološki prihvatljive po europskim standardima, tako da je znatno umanjeno svjetlosno onečišćenje (loše postavljena umjetna rasvjeta uzrok je rasipanja svjetlosti, osim po površinama za koje je namijenjena, i po okolnim prostorima te prema samom nebu).

Potiče se individualna poljoprivredna proizvodnja prema ekološkim standardima. Način života građana ekološki je osviješten, velika većina građana doprinosi izgledu i *imageu najljepšeg malog srednjeg grada u srednjoj Europi*, kako Koprivničanci vole zvati svoj grad.

PLANIRANJE I PROJEKTIRANJE

„Priznajemo stratešku ulogu planirane izgradnje grada u rješavanju okolišnih, društvenih, gospodarskih i kulturnih pitanja na korist svim građanima“ (iz Aalborške povelje)

Gospodarenje prostorom Grad Koprivnica usmjerava prvenstveno donošenjem dokumenata prostornog uređenja. Uz Prostorni plan uređenja koji je upravo prihvaćen od strane Gradskog vijeća, planiraju se izraditi i urbanistički planovi uređenja sedam naselja, dok su već izrađena tri detaljna plana uređenja naselja, a dva su u fazi izrade. Provode se javne rasprave za sve zainteresirane građane, organiziraju se prezentacije, konzultiraju se stručna tijela i institucije.

Rapravlja se o pitanjima gustoće izgradnje u gradskom središtu, djeluje preventivno na bespravnu gradnju, oprema se infrastrukturom svaki dio grada, obeshrabruje izgradnja na poljoprivrednom zemljištu. Planira se i provodi sustavna zaštita spomenika kulture i kulturne baštine. Promovira se održivi dizajn i izgradnja te visoka kvaliteta arhitekture, kao u primjeru izgradnje nove zgrade gimnazije (pilot projekt izgradnje po modelu privatnog i javnog partnerstva), kompleksa gradskih bazena i škola.

VEĆA POKRETLJIVOST, MANJI PROMET

Shvaćajući međusobnu ovisnost prijevoza, zdravlja i okoliša, gradovi se obvezuju snažno poticati održivi gradski promet. Na ovom području Grad Koprivnica učinio je velik iskorak povezujući sve gradske strategije održivog prometa s inicijativom Europskog tjedna kretanja, koju promovira Europska komisija. Povezujući svakodnevnu praksu razvoja održivog gradskog prometa na osnovi biciklizma s najsuvremenijim europskim trendom zaustavljanja rasta automobilske prometa u gradskim središtima, Koprivnica je među 194 grada koji provode ovu inicijativu 2006. godine proglašena drugim najuspješnijim gradom u Europi. Široka mreža biciklističkih i pješačkih staza, aktivna promocija biciklizma, poticanje biciklističkog i održivog turizma, sve je to učvrstilo još jedan gradski *brand*, pretvorivši Koprivnicu tijekom samo nekoliko godina u **hrvatski grad bicikla**.

O tome svjedoče i priznanja Europske komisije, kao i organizacije održivih gradova ICLEI. Ali i poboljšanje kakvoće zraka, smanjenje buke i broja prometnih nesreća koje uključuju djecu, bicikliste i pješake.

Promocija održivog gradskog prometa s naglaskom na bicikl (foto: arhiv Grada Koprivnice)

LOKALNA AKCIJA ZA ZDRAVLJE

Zaštita i promicanje zdravlja i blagostanja naših građana naša je stalna obveza. Provodi se sustavna briga o novorođenčadi kroz program županijske bolnice "Bolnica-prijatelj novorođenčadi", ali se pomoć roditeljima pruža i kroz potpore i edukaciju. Ostvaruje se visoka kvaliteta usluga predškolskih ustanova i dječjih vrtića. Otvoreno je Obiteljsko savjetovalište. Grad je uključen u sustav "Zdravi grad" kojim se godišnje ostvari 5-10 projekata vezanih za zdravlje građana.

ŽIVO I ODRŽIVO LOKALNO GOSPODARSTVO

Predani smo stvaranju i osiguravanju živog lokalnog gospodarstva koje omogućuje zapošljavanje bez uništavanja okoliša. Goleme su vrijednosti koprivničkog gospodarstva, zasnovane na velikim poduzećima koja provode politiku održivog razvoja te malim i srednjim poduzećima koja su velikim brojem nastala i razvijaju se zahvaljujući dijelom potpori grada preko potpora poduzetnicima, poduzetničkog inkubatora, uređenja poduzetničkih zona, te stvaranja Razvojne agencije Sjever koja obuhvaća gradove Varaždin, Koprivnicu, Bjelovar i Viroviticu te Međimursku županiju. Zaposlenost polagano raste, unatoč teškoćama u gospodarstvu koje se nastoje velikim dijelom riješiti na razini lokalne zajednice.

Potiče se i održivi turizam na osnovi kulturne i prirodne baštine, biciklizma i biciklističkih staza i starih zanata, lokalne gastronomije i tradicionalnih običaja.

DRUŠTVENA JEDNAKOST I PRAVDA

Želimo stvoriti toplu, poticajnu i ugodnu sredinu za život svim građanima. Za svoj socijalni program Grad Koprivnica dobio je priznanje Saveza gradova i općina Republike Hrvatske za najbolju praksu. U provođenju akcijskog plana Strategije jedinstvene politike za osobe s invaliditetom, aktivno se radi na zapošljavanju osoba s invaliditetom i teško zapošljivih osoba. Samo je u prošloj godini zaposleno 14 takvih osoba. Uz suvremeno opremanje škola i nagrađivanje uspješnih učenika i profesora, Grad Koprivnica stipendijama pomaže školovanje više od 600 studenata. Grad je uključen u akciju UNICEF-a Gradovi i općine prijatelji djece, a za brigu o djeci i mladima izdvaja se četvrtina gradskog proračuna.

Uz snažan socijalni program, Koprivnica proširuje mogućnosti školovanja djece, mladih i odraslih, potiče rad i kreativnost mladih i njihovo sudjelovanje u odlučivanju i društvenom životu grada. Intenzivno se vodi briga o sigurnosti kretanja i života te sustavno rješavaju problemi stanovanja.

Postavljanje kamena temeljca za koprivnički pročištač otpadnih voda (foto: arhiv Grada Koprivnice)

Edukacija o posebnim potrebama osoba s invaliditetom provodi se sustavno (foto: Mario Puklek)

OD LOKALNOG KA GLOBALNOM

Kao i svi održivi gradovi, Koprivnica preuzima odgovornost za svjetske probleme mira, pravde, jednakosti, održivog razvoja i zaštite klime i biološke raznolikosti.

Potiče se i provodi međugradska, nacionalna i međunarodna suradnja gradova za održivi razvoj (ICLEI, **Gradovi za bicikliste** - Cities for Cyclist, Zdravi gradovi, Eko-škole, Gradovi potpisnici Povelje Europskog tjedna kretanja, Potpisnici Aalborške povelje). Izrada Lokalne agende 21 također je jedan od koraka na tom putu.

Lokalna Agenda 21 u Koprivnici - prvi koraci

U Koprivnici je, i pored velikog broja uspješnih projekata, programa i akcija, rasla svijest o sljedećem:

- da bi ideja održivog grada postala vitalna i ukorijenjena u svakodnevnom životu, sve aktivnosti treba preispitati i po potrebi dodati elemente održivosti te ih objediniti i staviti "pod kapu" održivog razvoja;
- da bi gradske aktivnosti postale dijelom procesa LA21, potrebno je intenzivnije informiranje i sudjelovanje građana u odlučivanju o budućnosti svoga grada.

Gradsko vijeće Grada Koprivnice stoga je u proljeće 2005. prihvatilo ponudu REC-a da u partnerstvu s ovom organizacijom započne izradu Lokalne Agende 21, strateškog plana održivog razvoja grada. Odluka dakle nije došla iznenada, već je kao logičan rezultat proizašla iz dotadašnjih aktivnosti na planiranju razvoja grada kao i djelovanja gospodarstva i organizacija civilnog društva u Koprivnici. Svi su se oni, svatko u svom djelovanju, na neki način već godinama pripremali za izradu ovog osnovnog planskog dokumenta.

U ljeto 2005. Gradsko je vijeće imenovalo i Upravni odbor za Lokalnu Agendu 21 i postupak izrade time je i formalno započeo. Prvi korak Odbora za izradu Lokalne Agende 21 bilo je upoznavanje javnosti s ciljevima i koracima izrade dokumenta. Na uvodnom seminaru, koji je izazvao veliko zanimanje i želju za sudjelovanjem, nastao je Forum za okoliš: brojno tijelo zainteresiranih građana - članova udruga, zaposlenika gradske uprave, gospodarstvenika i stručnjaka različitih profila koji su izrazili spremnost da svojim aktivnim doprinosom i znanjem sudjeluju u izradi dokumenta. Iz Forumu za okoliš formirane su radne skupine za okoliš, gospodarstvo i društvena pitanja koje su preuzele praktični dio posla. Skupine broje od 10 do 15 članova - predstavnika gospodarstva, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih i obrazovnih ustanova, mjesnih odbora, udruga i gradske uprave.

Radne skupine LA21 KC (foto: Mario Puklek)

Anketne kutije oslikane dječjom rukom pozivaju na suradnju (foto: arhiv Grada Koprivnice)

Naš grad sada i u budućnosti - što cijenimo, čemu težimo?

Provedena je inicijalna anketa koju je ispunilo blizu 700 građana (nešto više od 2% stanovnika grada). Rezultati ankete poslužili su radnim skupinama u njihovu radu na definiranju vrijednosti zajednice i njenih najistaknutijih problema. Prvi konkretni rezultat provedene ankete bilo je izdavanje promotivnog letka o komunalnoj naknadi i komunalnom doprinosu u Gradu Koprivnici, jer su građani u anketi izrazili interes da o tome više saznaju.

Vrijednosti zajednice koje su radne skupine definirale odnose se na relativno dobro očuvan okoliš

Forum za okoliš prihvatio je viziju budućnosti Grada Koprivnice.

Koprivnica: veliki mali grad - otvoreni grad po mjeri čovjeka, dovoljno velik da na održivi način zadovolji sve funkcije neophodne za kvalitetan život i dovoljno malen da svaki stanovnik svojim djelovanjem osjetno doprinosi dobru zajednice.

i krajolik, značajne vrijednosti stvorene ljudskim radom, u obliku razvijene industrije i graditeljske baštine kao i uspješnih ustanova koje zadovoljavaju potrebe za obrazovanjem, kulturom, očuvanjem zdravlja, sportom i rekreacijom, te nematerijalne vrijednosti uočljive prije svega u stanovništvu koje odlikuje snažan osjećaj pripadnosti zajednici, ali i otvorenost prema novim idejama i visok stupanj socijalne osjetljivosti. U zajednici se osjeća želja za sudjelovanjem, cijeni se volonterski rad i uvažavaju posebne potrebe svih građana.

Svojim primjerom, radne skupine za izradu Lokalne Agende 21 odličan su primjer ovih vrijednosti, jer svoj rad obavljaju volonterski, darujući gradu svoje vrijeme i znanje radi općeg dobra i napretka zajednice. Članovi radnih skupina, istovremeno s radom na Lokalnoj Agendi 21, nastoje načela održivog razvoja uvesti i u rad svojih organizacija te pokreću manje projekte, ili u već započete projekte unose promjene prema zaključcima donesenima na zajedničkim sastancima. Radne skupine u pravilu se sastaju dva puta mjesečno na zajedničkim sastancima, dok u međuvremenu neke radne dogovore obavljaju i samostalno, ili se pak sastaju one radne skupine koje imaju zajedničke teme ili probleme. Tipično, radne skupine za gospodarstvo i okoliš vrlo često zajednički rade, jer su im teme slične i komplementarne, na primjer problematika vezana za otpad ili potrošnju energije.

Svi sastanci radnih skupina i donešeni zaključci objavljuju se na web stranici Grada Koprivnice www.koprivnica.hr, a u tjedniku "Glas Podravine" tjedno se objavljuje kolumna posvećena Lokalnoj Agendi 21. Zbog boljeg uvida u stanje i rješavanje problema, radne skupine organiziraju i posjete mjestima gdje se odvijaju tekući gradski projekti (odlagalište otpada, reciklažno dvorište, pročištač otpadnih voda, vodocrpilište) kao i poduzećima (Gradsko komunalno poduzeće Komunalac)

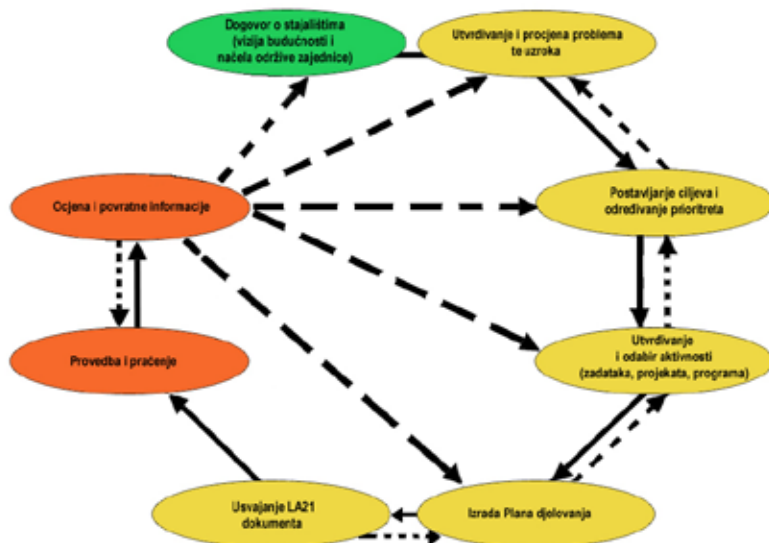
Kako nastaje Lokalna Agenda - LA21KC?

Grad Koprivnica svoju Lokalnu Agendu izrađuje prema sljedećim koracima u Ilustraciji 1.

Prvi korak nakon usvajanje vizije zajednice je što objektivnije utvrđivanje problema u Gradu, bilo da se oni odnose na zaštitu okoliša, gospodarstvo ili društvo u cjelini. Sve probleme ne možemo riješiti odmah, imajući u vidu ograničena financijska sredstva i druga ograničenja, te stoga probleme treba rangirati prema određenim kriterijima, npr. prema riziku koje predstavljaju za okoliš, zdravlje ljudi i kakvoću života. Konačan rezultat ovog koraka bit će opis postojećeg stanja u Koprivnici, uključujući probleme, uzroke i posljedice.

Nakon toga, na temelju poznavanja problema i njihovih uzroka, određujemo ciljeve u rješavanju svakog prioritarnog problema. Ciljeve možemo postići primjenom različitih mjera (npr. edukativnih, tehnoloških, zakonodavnih), a odabir mjera, projekata i programa obaviti ćemo također na temelju mogućnosti provedbe i njihove učinkovitosti tj. omjera uloženo/dobiveno.

Konačno, slijedi izrada nacrtu Plana djelovanja koji bi trebao sadržavati okvirne korake za rješavanje problema u Koprivnici, uz objašnjenje tko?, što? kako? kada? i s kojima sredstvima? rješava pojedini problem.

Ovakav Plan, uz reviziju lokalnog stanovništva i odobrenje Uprave Grada Koprivnice, bit će osnova buduće provedbe LA21. Jasno, u svakom koraku provedbe, koju trebamo pratiti, ukoliko procijenimo da ne postizemo željene rezultate, možemo se vratiti na neke od prethodnih koraka i izmijeniti ih.

Koje su naše “slabe točke”?

Uočeno je da su problemi okoliša u Koprivnici u najvećoj mjeri povezani s tekućim gradskim projektima: izgradnja biološkog pročištača otpadnih voda, sanacija odlagališta otpada, prostorni planovi u tijeku izrade, a uočljiva je stalna potencijalna degradacija stanja prirodnih resursa - zraka, tla i vode koja neprekidno traži nove oblike i načine zaštite, a koji najviše ovise o trajnoj edukaciji stanovništva i primjeni suvremenijih tehnologija. Dio tih problema može se riješiti lokalno, no neophodno je i sudjelovanje šire zajednice kroz promjene zakonodavstva i uvođenje novih mjera zaštite okoliša na nacionalnoj razini.

U gospodarstvu, pored zavidnog broja velikih, uspješnih poduzeća, postoji određeni broj manjih koji ne mogu pratiti zahtjeve današnjeg tržišta. Gospodarski problemi stoga se odnose na nedostatnu edukaciju ukupnog gospodarstva, posebno malih i srednjih poduzeća o suvremenim tehnologijama i zakonodavstvu RH prilagođenom pravnoj stečevini EU, a iz čega proizlazi manjak investicija. Posebnu skupinu problema čine oni povezani sa stanjem u poljoprivredi, gdje nedostaje edukacija o primjeni sredstava za zaštitu bilja i gnojiva kao i znanja o ekološkoj poljoprivredi i mogućnostima plasmana lokalnih proizvoda. Probleme

*Suradnja lokalne uprave i udruga civilnog društva koristi cijelaj zajednici
(foto arhiv Grada Koprivnice)*

u gospodarstvu pogoršava izuzetno loša prometna infrastruktura kao i još uvijek neriješeni problemi odlaganja otpada i nedovoljno racionalno korištenje energije u gospodarstvu.

U društvenoj skupini problema također se ističe nepovoljna obrazovna te posebno starosna struktura stanovništva. Brojni zdravstveni i socijalni problemi proizlaze iz te starosne strukture, od nezaposlenosti i besperspektivnosti koje utječu i na porast ovisnosti i nasilničkog ponašanja, do rastućih potreba građana starije životne dobi, te bolesnih i osoba s invaliditetom.

Kako dalje?

Sudjelovanje javnosti u tijeku izrade Lokalne Agende 21 za Grad Koprivnicu, baš kako je to i predviđeno, pridonosi svijesti građana o mogućim trenutnim poboljšanjima koja ovise u velikoj mjeri i o njima samima. Poboljšava se općenito znanje građana o načinima djelovanja na planiranje projekata gradske uprave, kao i osjećaj sudjelovanja u trenutnom rješavanju istaknutih problema. Prvi aktivni čin u tom smislu bila je velika akcija čišćenja vodotoka

i otklanjanja nelegalnih deponija otpada na gradskom području povodom Dana planeta Zemlja 22. travnja 2006. godine.

Akcijski plan Lokalne Agende 21 za Grad Koprivnicu tek će biti izrađen i prihvaćen od strane Gradskog vijeća krajem 2006. godine. Međutim, već tijekom rada na dokumentu, iznošenjem rezultata pojedinih faza u izradi i raspravom s Forumom za okoliš, kao i objavljivanjem rezultata u medijima i na gradskoj Internet stranici, značajno se doprinosi općoj svijesti o zahtjevima što ih održivi razvoj postavlja na sve građane i potrebi njihova pozitivnog djelovanja. Svaki pozitivni pomak, kao i priznanja što ih Grad Koprivnica dobiva za te rezultate, dodatan je poticaj kako gradskoj upravi, tako i svim građanima Koprivnice da - kako je i u viziji Lokalne Agende 21 navedeno - osobnim djelovanjem pridonese dobru zajednice, osiguravajući kvalitetnu budućnost svoje djece i unuka, što je i sama suština održivog razvoja.

